

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 55.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

НОВО ПОЗОРИШТЕ У ВАРАЖДИНУ.

Ново позориште у Вараждину отворено је 26. септембра о. г. свечано. Зграда је у ренесанском стилу а саградио је Иван Јамбришак. Као што казују вештаци, зграда је та изведена са свим лепо и практично не само за око него и према цели. Чланови народног позоришта из Загреба отворили су тај нови храм уметности. Пролог је саставио В. Вежић, а говорио га је Адам Мандровић. Прво се представљао „Потурица“ од Ивана Кукуљевића, за тим „Девојачки завет“, „Фабричар“, и „Локот.“ Од 1. октобра даје представе у том новом позоришту неко немачко друштво. Те немачке представе дале су повода „Обзору“ да се у једном од својих последњих бројева овако јада:

„Ко је видео вараждинско позориште, заиста се мора дивити красоти те зграде, коју је подигао труд, мар и пожртвовање вараждинаца. Та зграда чини им дику, а поносити се могу њоме на далеко. Вараждинци су осветлали себи образ, и показали су, да су вољни доприносити жртве, да би се тамошњи свет наш будио из дремежа, и подстицати га на нов живот на пољу знања и уметности а да то буде у корист нашем народном напретку. Зна се, да су сви народи себични, и да сваки ради о свом напретку, јер само просветни и морални напредак води сваки народ до благостања. Ко служи туђем народу за подлогу, тај се никада не ће попети до духовне и материјалне независности, а без тих не може ни један народ доћи до благостања и среће. Кад би се у нас ово увек имало пред очима, кад би се озбиљно и трајно радило на осигурању народне будућности: то би у нас са свим друшчије стојало са јавним и друштвеним питањима, не би владала у нашим приватним друштвима туђинштина, немштина, тако грозно, да туђинац,

који дође у наше вароши, и не може да помисли да је дошао у сред нашега народа, него да је усред Немачке. Те истине не ће сигурно по рећи нико, ко је год био у Загребу, Вараждину, Карловцу, Осеку, Митровици, Земуну, итд. Ако не знаш немачки, то можеш у гостионици и гладан и жедан остати. Тако исто немча се и по свима дућанима. „Was ist gefällig?“ — „Mit was kann ich dienen?“ — чујеш на све стране. Докле год у нас тако бива, не можемо рећи, да радимо за себе, већ да помажемо, да се шири туђа култура, туђи обичаји; радимо доследно за друге народе, а тога не чини данас ни један свестан народ, па ни сами Турци.

А ипак има у нас родољубља, само мислимо, да га не знамо употребити на праву цел и да према жељи срца немамо доста одважности да развијемо и једнаке физичне снаге марљивога рада.

После ових истина, које смо овд изнели, мислимо, да нам не ће ни један праведан и непристран приговорити, ако изречемо сумњу, да ли су силни новци, уложени у вараждинско позориште збиља и корисно уложени, кад ето видимо, да се у њему негује туђ дух, туђ језик, дакле на корист туђега народа. А то не би смело бити, ако хоћемо да народни новац, уложен у ту красну зграду, не буде по народ бесплодан.

Знамо, да се у овај час не може створити одмах у Вараждину наше народно позоришно друштво, али би се дало бар нешто започети. Тако би се могло основати „доброваљачко позоришно друштво“, које би бар једну представу давало на нашем језику. Тиме се не би ни мало сметало немачким позоришним представама, а учинило би се по вољи нашем свету, који воли гледати представе на свом матерњем језику. Таке

представе могле би нас задовољити, док нам не би Загреб разаслао по земљи мање позоришне дружине. Ако загребачко нар. позориште не буде сениште, од куда ће изаћи друштва за друга наша позоришта, то не ће никада одговорити цели својој, не ће се показати достојно велике потпоре земаљске. До сада, на жалост, није баш ништа у том правцу рађено.

Дотле помозимо сами себи, али не тренутним пламеном, као што се у нас већином започињу озбиљне ствари, већ почнимо мушки, разборито, не сматрајући ту ствар парадом, или узимајући је са стране једноставне забаве, за

које ћемо више или мање добијати хвале, него узмемо ствар као грађанску дужност, коју налаже озбиљни патриотизам, да радимо за себе, а не за туђинце. Ова мисао народне себичности мора нас једанпут све проникнути, ако не желимо другоме на веки служити. Оснивајмо добровољачко позоришно друштво, да бисмо могли нашем свету у Вараждину дати коју представу на његовом језику. На посао, омладино, засведо-чимо делом своје родољубље а не тек празним речима. Време је дошло, кад треба радити из дужности, а не из тренутнога одушевљења.“

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА.

(Наставак.)

1848. година прекиде сваки рад позоришни. Од даворовезвекe и буке поплашене виле побегоше у самоћу, па су се тамо притајали неко време. Тек између године 1850—1852. оживеше на све стране драговољачке позоришне дружине, особито у нашем народу у Угарској. Изазва их одушевљење са лепих изгледа на слободније политичко стање. Али кад се укиде народу сва слобода што му беше дана — ишчезнуше и ове дружине. Међу овим дружинама најугледнија беше она, што даваше представе у Сомбору, где је за онда највиша политичка власт стојала у рукама Србина Исидора Николића Србоградског. Друштво је бројало 30 чланова: официра, званичника, грађана и женскиња све из бољих кућа. Међу њима беху најглавнији: Ј. Деметровићева, Циза Грујићева, В. Аларгић, Јован Ђорђевић, Милош Парашки, М. Леовић, Н. Бони и други. Тада је превео и Ј. Ђорђевић „Сплетку и љубав,“ коју су ти чланови изврсно представљали. Осим тога била су још добра друштва у Суботици, Иригу и другим местима. У Суботици је на челу целе позоришне радње као управљач стојао Тоша Прокочаћи, списатељ српски и тадашњи велики бележник варошки, а артистични управљач био је др. Пера Стојковић, садашњи физик бачке жупаније. Чланови томе драговољачком позоришном друштву били су: А. Хаџић, Штанџика Стојковић, Тоша Дујић, М. Поповићева, Н. Благојевић, Ст. Вујић, Ј. Арачки, М. Савић и други. Представљани су ови комади: „Светислав и Милева,“ од Ј. С. Поповића, „Цар

Лазар“ од Исидора Николића, „Бој на Косову“ и „Кир Јања“ од Ј. С. Поповића, „Пријатељи,“ од Лазаревића, „Паљежина“ и још неки други комади.

Сомборско и суботичко драговољачко позоришно друштво стојало је у свези једно с другим. Они су се међусобно потпомагали у свачему. Та су друштва још онда увидела, да ће се позориште тек тако моћи утемељити у нашем народу, ако се споразумно и заједнички узради.

Између 1851. до 1852. основане су многе родољубиве позоришне дружине у Шапцу, Крагујевцу, Лозници, Неготину и по другим местима у Србији, на истом онда у Београду, где је у то време јако ослабила одушевљеност према народном позоришту због напуштене зграде, која се отпочела зидати. Али и тада Београд није био са свим без позоришта. Прво је била нека ђачка дружина, која је наизменце давала представе са немачком дружином, што је довео неки Херцог. Тада су плумовали: Лаза Прапорчевић, Панта Бесарић, Мата С. Карамарковић, Димитрије Јоксић и други. После се отпочне у неколико сталније позориште (1859) узевши за управитеља Ђорђа Малетића, с намером, да истисне из Београда немачко позориште херцегово и да потпомогне купљење прилога на народно позориште. Управитеља Малетића на скоро је заменио Мата С. Карамарковић. У дружини су били као добровољни чланови: Димитрије Поповић, Панта Бесарић, Димитрије Јоксић, Димитрије Новаковић, Љуба Каљевић, Милан Кујун-

цић Абердар, Владан Ђорђевић, Чедомиљ Мијатовић, Драгутин Јовановић, Димитрије Новаковић, Стева Поповић и други. Доцније прешла је ова управа у руке сталнога одбора.

И у време кримскога рата покушавали су неки ђаци и чиновници представе у Београду у једној кућици на „шанцу.“ Друштво је ово морало престати због сукоба с Турцима на пређашњој „Варош-каницји.“ Али се од године 1856. већ живље и сталније почело да се ради у дворани велике пиваре. Осим Лазе Прапорчетовића, који је и на бини умео са свим тачно да импровизује стихове у народном размеру, па онда Мите Поповића, који је нарочито као „Вук“ дивљење пробуђивао, па Н. Субашића, омиљеног

„ћир-Јање,“ па Маше Ранковића, хваљенога „Мула паше,“ па Јов. „Бате“ доброћудног старца, па Глогића „Милорада,“ па Рушчуклића „Гада Неимара“ и осталих већ напоменутих, — истакао се био од ђака нарочито Светозар Поповић, чија је сеоска драма „Драгоје и Смиља“ добро примљена била. Осим њега Милутин Стојановић, Д. Рајовић и још више ђака. Од женскога особља приступила је била гђа М. Крчединчева, која је још некада у Београду и Панчеву излазила на позорницу. Иначе је вредно споменути, да су највише на гласу били од ђака: Стојан Сарафкостић, у старијим женским улогама, и С. Бантић у улогама девојачким.

(Наставиће се.)

С Л Ж С Т И Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Граничари“) представљени беху у недељу 16. децембра. Та драма као да при постању свом. по туђем узору, прилагођена беше само нашим приликама, а како су се те прилике са свим измениле, то је наравно, да су се многе партије у њој преживеле. Ми се само радовати можемо, што смо из тога израсли.

Неке улоге беху у новим рукама. Добриновић као Грга понео је тога вечера веома тешку улогу, и ако му ваља приметити, да за „чичу“ беше превећ брз у говору и неким гестима, али местимице подсећао нас је на најбољег приказивача те улоге, на којег се угледао. Пешић као Сава учинио је, да смо те представе заборавили, да нам представљач интриганских улога није овде. Марковић као Андрија беше на свом месту; само на збору код преве, у лудилу, провирила је мало маска. Лукић као Смиљанић изазвао је, својим одушевљено исказаним родољубивим говором, за свакога правога глумца сигурно одобравање. Међу представљачима од пређе прво место заузима Маринковић као Маца. То беше једна од њезиних најпромишљеније изведених улога. У опште њезино непрестано очевидно напредовање мора по вољи бити сваком пријатељу позоришне уметности. И Л. Хацићева, не само као Каролина, него у опште је учинила знатан корак напред; сад игра и с већом вољом и уметније. Ј. Поповићева, као Милева, није била овога вечера на свом терену, али није ни покварила. Зорић пуковник познат нам је од пре; његова игра одговараше војнички педантскоме праведнику са владалачком влашћу помиловања.

Б.

С И Т Н И Ц Е.

* (Нов светац.) Неки трговац у Тријенту продавао је сличице, што најбоље пролазе, па је тако дао правити и силу божију малених гарибалдијевих сличица. Те сли-

чине док су пролазиле, пролазиле, али опет за то остаде их доста на врату трговчевом. Шта ће да ради, да не остане у штети? Домисли се! Даде сличице метнути у оквириће од кинескога сребра, па их поче продавати као слике светога Хризостома. Побожни тиролци разграбише све те слике на јагму, па још да их је било. Дописник неких немачких новина дође ових дана у Линц и опази о врату неке слушкиње у гостионици Гарибалдија у срећном оквиру. „Кога имате то о врату?“ — зашта слушкињу. „А какав сте ви јадан хришћанин, кад не познајете ни светога Хризостома!“ — одговори безазлена слушкиња.

* (Парница због пољупца.) У Новоме Саду удварао се неки господичић лепој касиркињи у некој кавани, па заиска неки дан од ње, као у шали, да га пољуби. Лена касиркиња одговори му, да ће га пред свима гостима у кавани пољубити за педесет форината. Он пристаде, а девојка га пољуби баш онако од срца, да би многи старац дао за такав пољубац и пет пута толико. Господичић предаде јој папире у руке, а девојка повикне весело: „Ево педесетице за сиромашне, који гладују.“ За тим размота папир, а кад тамо, а оно само десетица. Девојка поче тражити од господичића још четрдесет форината, а кавалер не ће да их да, одбијајући своју реч на шалу. Шта дакле да се ради? Девојка ће да иде суду, а суд ће јој ваља да досуди што буде право.

* (Жена уређује правне новине.) У Чикагу излазе једне правне новине, а те једне уређује жена, госпођа Мара Брајдвелова, која се већ од четрдесет година бави правним пословима. Кад се удала, омили јој се посао мужевљев, те се даде на науку, и, како веле, претекла је у врсноћи свога мужа, и ако се он на далеко слави са своје вештине.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

9. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 6.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 22. ДЕЦЕМБРА 1873.

ПРВИ ПУТ:

ДОН КАРЛОС.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО ФРИДРИХ ШИЛЕР, ПРЕВЕО Ћ., ЗА СРПСКУ ПОЗОРИШТУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ.

О С О Б Е:

Филип II., краљ шпански	Сајевић.	
Јелисавета Валоа, његова жена	Ј. Маринковићка.	
Дон Карлос, наследник шпанског престола	Ружић.	
Херцегоња Оливарес, прва дворкиња	Л. Маринковићева.	
Маркиза Мондекар	} краљичине дворкиње	Л. Хаџићева.
Принцеза Еболи		Ј. Сајевићка.
Маркиз Поза, витез од Малте		Недељковић.
Херцег Алба		Зорић.
Гроф Лерма, начеоник телесне страже	} шпански великаши	Петровић.
Херцег Ферија, витез златнога руна		Соколовић.
Херцег Медина Сидонија, адмирал		Пешић.
Доминго, краљев духовник		Марковић.
Велики инквизитор краљевине		Лукић.
Дон Људевит Меркадо, телесни лекар краљичин		Божовић.
Паж краљичин		Добриновић.

Више госпођа и великаша. Пажеви. Официри. Телесна стража и различите неме особе.

У недељу 23. децембра: „**ВОЈНИЧКИ БЕГУНАЦ.**“ Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Е. Сиглигетије, посербио Р. Стратимировић.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

ВОЛУЈУ: М. СУВОТИЋ, Н. РАШИЋ, Љ. ЗОРИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.